

УДК 336.777:657.242/.243:63:330.33

ВЕКСЕЛІ ТА АГРАРНІ РОЗПИСКИ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ЗАСТАВИ ПРИ КРЕДИТУВАННІ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

PROMISSORY NOTES AND AGRARIAN VOUCHERS AS TOOLS FOR PUTTING IN AT CREGITING AGRICULTURAL BUSINESS

СИНИЦЯ С.О., студентка*

Національного університету біоресурсів і природокористування України

У статті детально охарактеризовано такі ефективні форми кредитування агробізнесу, як аграрна розписка та вексель. Проаналізовано особливості застосування аграрних розписок і векселів в сучасних умовах, а також подано спільні та відмінні ознаки, переваги та недоліки їх використання. Визначення перспектив їх запровадження у середніх та малих аграрних підприємствах України.

Ключові слова: аграрна розписка, вексель, кредитування, дистрибутори, агробізнес.

Effective forms of agribusiness crediting are described in this article in detail, like an agrarian voucher and a promissory note. The features of application of agrarian vouchers and promissory notes are analyzed in modern conditions as well as common and different signs advantages and disadvantages of their use are also provided. The prospects for their implementation in average and small Ukrainian agrarian enterprises were defined.

Key words: agrarian voucher, promissory note, crediting, distributors, agribusiness.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Аграрна галузь посідає чільне місце в національній економіці і значною мірою впливає на її загальний розвиток. Попри економічні труднощі, які спостерігаються в нашій країні, за останнє десятиріччя сільське господарство зміцнило свої позиції у ВВП країни і тепер досягає третини його.

Особливо гостро брак кредитних коштів відчувають дрібні та середні сільгоспвиробники, які практично не мають доступу до кредитних ресурсів комерційних банків через відсутність надійних застав, позитивних кредитних історій. У вирішенні цієї проблеми важливе місце відіграє застосування достатньо нових для нашої країни фінансових інструментів, таких як аграрні розписки і добре відомих у світі, але мало використовуваних на наших теренах векселів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Застосування аграрних розписок та векселів є дуже актуальним, оскільки саме вони можуть забезпечувати заставу під кредитні операції банків в агробізнесі. Над проблемою доцільності і механізмами їх запровадження працює ряд вітчизняних та зарубіжних вчених: Г. Калетнік, С. Стендер, Б. Андрієвський, Г. Цвик, О. Коротко та ін. При цьому переваги і недоліки цих інструментів виписані недостатньо, а тому вони продовжують залишатися для аграрних підприємств мало використовуваними.

Формулювання цілей статті. Метою статті є порівняння альтернативних фінансових інструментів для забезпечення застави банківських кредитів і визначення перспектив їх запровадження у середніх та малих аграрних підприємствах України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аграрна розписка – товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах. Основними учасниками фінансово-кредитних правовідносин є сільськогосподарське підприємство, яке видає аграрні розписки, та фізична або юридична особа, яка надає грошові кошти, послуги, поставляє товари, виконує роботи як зустрічне зобов'язання за аграрні розписки[4].

Аграрні розписки поділяють відповідно до виду зобов'язання:

1. Товарна аграрна розписка – це аграрна розписка, що встановлює безумовне зобов'язання боржника за аграрна розписка здійснити поставку узгодженої сільськогосподарської продукції, якість, кількість, місце та строк поставки якої визначені аграрна розписка.

* Науковий керівник – Худалій Л.М., д.е.н., професор

2. Фінансова аграрна розписка – встановлює безумовне зобов'язання боржника сплатити грошову суму, розмір якої визначається за погодженою боржником і кредитором формулою з урахуванням цін на аграрну продукцію у визначеній кількості та якості.

За офіційною статистикою станом на середину 2018 р., в Україні оформлено 550 аграрних розписок, 202 з них товарні, 348 – фінансові. Обсяг залученого з допомогою цих розписок фінансування перевищив 2 млрд. гривень.

Тож аграрні розписки можна вважати достатньо ефективним інструментом фінансування для аграріїв. Малі та середні фермери отримали можливість надати в заставу банкам майбутній врожай, а місцеві банки можуть отримати додаткову гарантію платоспроможності малих та середніх фермерів.

Досить схожим на інструмент аграрних розписок може бути вексель, що видається позичальником-аграрним підприємством в обмін на поставлені йому фірмами матеріально-технічні ресурси чи надані фінансові ресурси банками та іншими кредиторами.

Відповідно до Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» векселем є цінний папір, який посвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця або його наказ третій особі сплатити після настання строку платежу визначену суму власнику векселя [5].

Проведемо порівняльний аналіз аграрних розписок із векселем (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз аграрної розписки та векселя

Критерій	Вексель	Аграрна розписка
1. Застава майбутнього врожаю	Ні	Так
2. Оперативність оформлення	Так	Так
3. Низька вартість оформлення	Так	Так
4. Безумовність	Так	Так
5. Позасудове стягнення	Так	Так

Джерело: власна розробка авторів.

Аналізуючи табл. 1, варто відмітити, що аграрна розписка надає кредиторам більше гарантій та повноважень в порівнянні з векселем, тож можна очікувати кращих умов кредитування.

Властивості аграрних розписок:

- Безумовне зобов'язання, з особливою процедурою стягнення;
- Предмет застави – майбутній врожай, прив'язаний до земельної ділянки;
- Гнучкість у визначенні ціни: фіксована, майбутня, прив'язка до валютного обмінного курсу;
- Зобов'язання, забезпечення та їхня реєстрація в одному документі;
- Право кредитора на моніторинг застави, без права втручання.

У 2018 р. були зареєстровані розписки під урожай зернових та олійних культур, на даний час під урожай малини, часнику, гречки. Загалом на 2019 рік розписки видають під 14 різних культур.

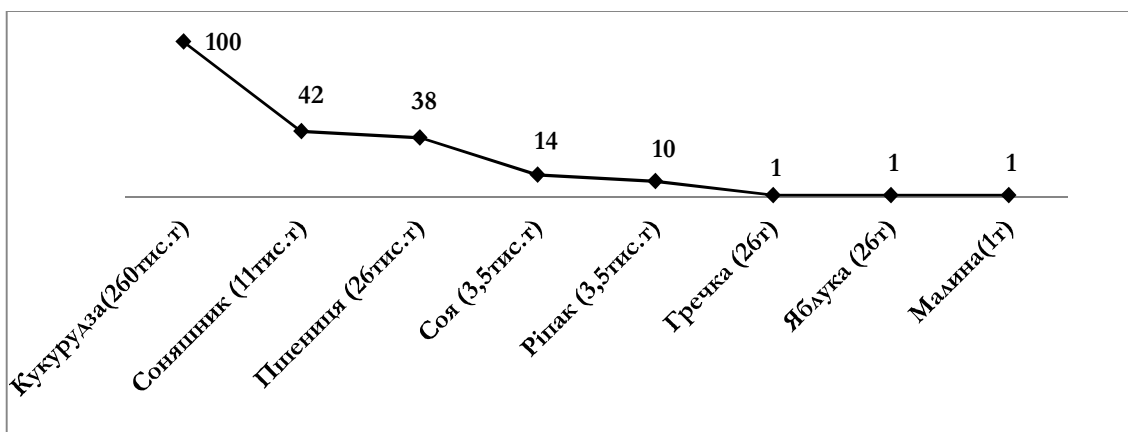

Рис. 1. Кількість розписок на майбутній врожай у заставі за АР

Джерело: побудовано авторами на основі даних [5]

Аналізуючи рис. 1, можна сказати, що найбільше видавали розписок на кукурудзу (260 тис. т), а найменше – на яблука (26 т) та малину (1 т).

Аграрна розписка не передбачає обов'язкової сплати процентної ставки за користування. Кінцева вартість фінансування для агровиробника буде залежати від тих умов, які узгодять сторони. Зокрема, якщо це фінансова аграрна розписка, то сума, що підлягає сплаті, буде залежати від вартості сільськогосподарської продукції, яка закладена у формулу, на день виконання зобов'язання, якщо ж товарна - вартість фінансування знову ж таки буде залежати від договірної вартості аграрної розписки станом на дату її укладення та вартості продукції, що є предметом поставки агровиробника, на дату поставки.

Розглянемо динаміку видачі аграрних розписок в Україні за 2015-2018 рр. (рис. 2).

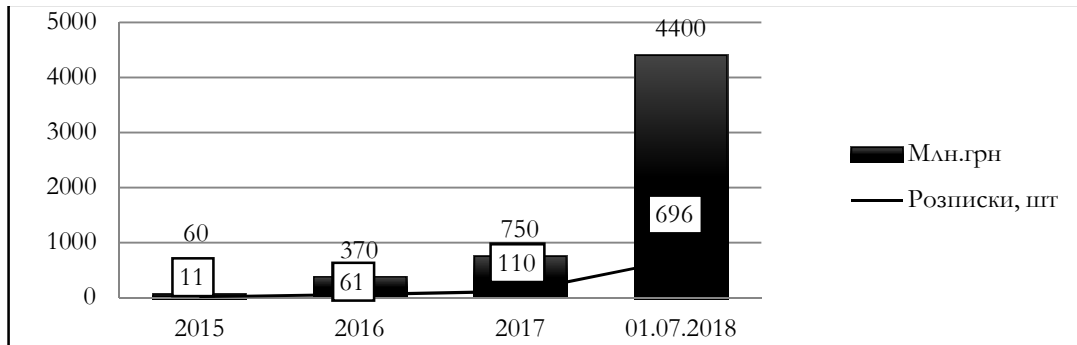

Рис. 2. Динаміка видачі аграрних розписок в Україні за 2015-2018рр.

Джерело: побудовано авторами на основі даних [6]

За період з 2015 по 2018 р. кількість розписок збільшилася на 481 одиниць, а сума застави збільшилася у 5 разів.

Аграрні розписки можуть видавати особи, які мають:

- право власності на земельну ділянку сільськогосподарського призначення або
- право користування такою земельною ділянкою на законних підставах для здійснення виробництва сільськогосподарської продукції [4].

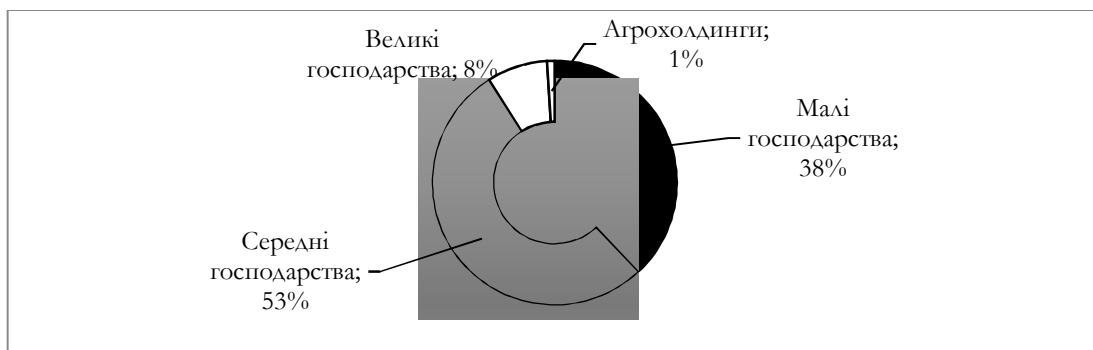

Рис. 3. Структура агровиробників, що видали аграрні розписки

Джерело: побудовано авторами на основі даних [6]

Якщо проаналізувати структуру агровиробників, то найбільше розписок видають середні господарства (53%), а найменше – агрохолдинги (1%). Така структура свідчить, що саме середні та малі господарства найбільше потребують фінансових інструментів застави.

У 2016 році до територій, на яких реалізовували пілотний проект, приєдналися Харківська, Черкаська й Вінницька області, а також Миколаївській, Сумській, Тернопільській і Хмельницькій областям згідно наказу Мінагрополітики та продовольства України від 19.10.2016 р. № 384. Поступово проекту має охопити територію України.

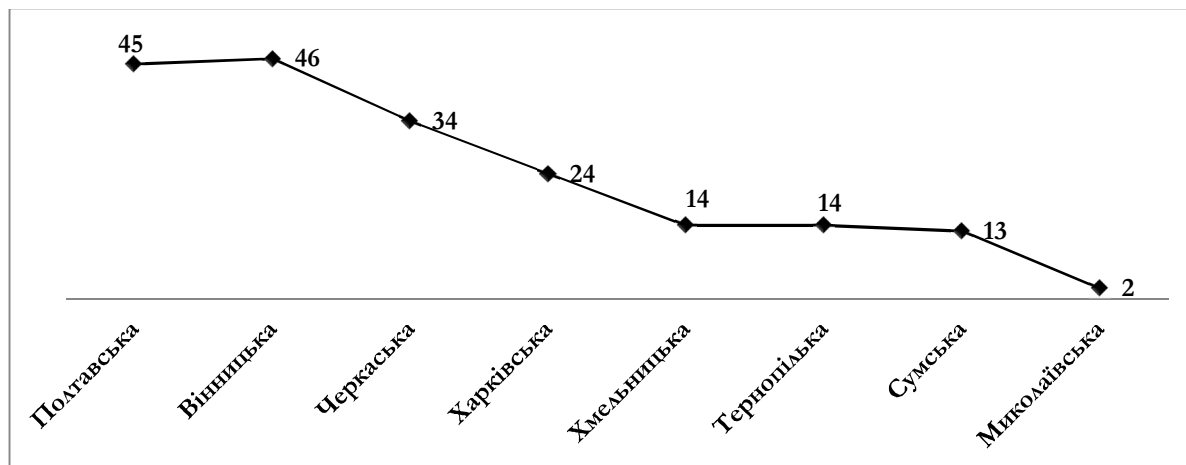

Рис. 4. Поширення аграрних розписок на території України

Джерело: побудовано авторами на основі даних [5]

У 2018 році аграрні розписки діють у 8 областях України, лідерами у видачі аграрних розписок є Вінницька та Полтавська області. Поширення аграрних розписок по всій Україні – це стратегічне завдання і нині є всі можливості його реалізувати.

Висновки. В Україні кредитування середніх і малих аграрних підприємств все ще є досить проблематичним через те, що як правило, вони не мають належної застави під кредити банків. З появою і активним розповсюдженням по території країни таких фінансових інструментів як вексель і особливо аграрна розписка, сільськогосподарські підприємства отримали заставні інструменти. І хоч останні ще не мають досконалих механізмів їх застосування, вони дозволяють у десятки разів збільшувати обсяги кредитування цих підприємств, що є позитивним моментом у збільшенні ними обсягів виробництва сільськогосподарської продукції.

Література.

1. **Феняк Л.А.** Інституційні засади функціонування інвестиційного ринку України / **Л.А. Феняк** // Забезпечення соціально-економічної стабільності України в умовах глобалізаційних процесів: Колективна монографія; під ред. **В.М. Ціхановська, О.М. Головня.** – Вінниця. – 2013. – С. 247-266.
2. **Калетнік Г.М.** Аграрна розписка як альтернативний варіант фінансового забезпечення аграрного виробництва [Текст] / **Г.М. Калетнік, Г.О. Пчелянська, С.М. Терещук** // *Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки.* – 2012. – № 4(70). – Т. 2. – С. 74-79.
3. **Правдюк Н.А.** Аграрні розписки як альтернативна форма кредитування сільськогосподарських підприємств: обліковий аспект / **Н.А. Правдюк** // *Облік і фінанси.* – 2016. – № 4(74). – С. 69-79.
4. Про аграрні розписки: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5479-17>.
5. Про цінні папери і фондову біржу: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1201-12>.

